

2. BÖLÜM

BİLİMSEL ARAŞTIRMADA ETİK SORUMLULUKLAR

Doç. Dr. Yeliz PEKERŞEN

GİRİŞ

Bilimsel bilgi üretirken ve yayın yaparken araştırmacıların “dürüst davranışlar sergileme” ilkesiyle hareket etmesi beklenilmektedir. Bu bir nevi kişinin toplumsal yükümlülük ve sorumluluğudur (Dinç, 2007: 166). Bilimsel araştırmalarda konunun seçiminden verilerin toplanmasına, bulguların döküme edilmesinden sonuç ve önerilerin ortaya konulmasına kadar araştırmacının her kademesinde etik sorunlarla karşılaşılabilen ve bu problemlerin araştırmacının dürüst davranışları ile çözümlenmesi istenilmektedir (Köklü, 2003: 139). İyi bir eğitim sürecinden geçmek, karşı karşıya kalınan etik dışı davranışlarla mücadele etmede en temel dayanağı oluşturmaktadır (Esenlik ve Bolat, 2010: 125). Çünkü eğitim hayatının başlangıcında düzeltilmeyen bu etik dışı davranışların daha ileriki yıllarda değiştirilmesi güçleşebilmektedir (Dağışan vd., 2017: 16). Ayrıca üretilen yayınların hatalı ve yanıltıcı olması, bilim etiğine aykırı bir durum teşkil ederek toplumu olumsuz yönde etkileyebilmekte (Celep ve Konaklı, 2012: 65), çalışmanın genel geçerlik ve güvenilirliğini zedeleyebilmekte ve ilgili bilim dalına zarar verebilmektedir (Özder vd., 2014: 23). Bu tür ortaya çıkabilecek yanıltıcı bilgilerin engellenmesinde izlenilmesi gereken birincil ilke, sürecin tüm basamaklarında etik kurallara özen gösterilmesidir. Bilimsel araştırma eğitiminde etik; eğitimin hedefleri, eğitimin değerleri ve eğitimin süreçleri açısından önemli bir yere sahiptir (Kansu, 2008: 21). Bilimsel değerlere bağlı kalınarak ve yazım aşamasındaki kurallara uyularak yayın yapılması, etiksel açıdan çalışmayı daha değerli kılmaktadır (Uçak ve Birinci, 2008: 189).

KAYNAKÇA

- Açan, N. L., Pişkin, A. K. Ö. ve Laleli, Y. (2012). Bilimsel yayın kalitesi: Editör, yazar, hakem ve okurların katkıları. *Türk Biyokimya Dergisi*, 37(1), 1-4.
- Alfonso, F., Bermejo, J. ve Segovia, J. (2005). Duplicate or redundant publication: Can we afford it? *Revista Española de Cardiología*, 58(5), 601-604.
- Arda, B. (2003). Bilimsel bilgi üretiminde yayın etiği. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık*, Türk Tıp Dizini, 1-7.
- Arrom, L. M., Huguet, J., Errando, C., Breda, A. ve Palou, J. (2018). How to write an original article. *Actas Urologicas Espanolas*, 1-6.
- Aydın, E. (2007). Bilim, araştırma ve etik. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 64(2), 47-53.
- Aydın, E. (2009). Araştırmacı ve yayın etiğinde araştırmacının değerler sistemi. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık*, Türk Tıp Dizini, 21-29.
- Babalola O., Grant-Kels J. M. ve Parish L. C. (2012). Ethical dilemmas in journal publication. *Clinics in Dermatology*, 30, 231-236.
- Battal, F. ve Durmuş, İ. (2017). Özdeşleşme ve Senge'nin beş disiplininin intihal algısı üzerindeki etkisi. *The Journal of Social Sciences Institute*, 35, 181-202.
- Baxt, W. G., Waeckerle, J. F., Berlin, J. A. ve Callahan, M. L. (1998). Who reviews the reviewers? Feasibility of using a fictitious manuscript to evaluate peer reviewer performance. *Annals of Emergency Medicine*, 32(3), 310-317.
- Benos, D. J., Fabres, J., Farmer, J., Gutierrez, J., P., Hennessy, K., Kosek, D., Lee, J. H., Olteanu, D., Russell, T., Shaikh, F. ve Wang, K. (2005). Ethics and scientific publication. *Advance in Physiology Education*, 29, 59-74.
- Bilge, Y. (2012). Bilimsel araştırmalarda etik problemler ve çözümleri. Y. Bilge ve İ. E. Geçim (Eds.). *Medikolegal düzlem tıpta uygulama hataları* içinde (ss. 60-63). İstanbul: Baskı Evi Matbaa.
- Bilgi, N. (2017). Nitelikli/ustaca intihal (Skillful Plagiarism) Bir örnek vaka. *Cihannüma Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 209-231.
- Bogdanovic, G. (2003). Publication ethics: The editor-author relationship. *Archive of Oncology*, 11(3), 213-215.
- Bourne, P. E. ve Korngreen, A. (2006). Ten simple rules for reviewers. *PloS Computational Biology*, 2(9), 973-974.
- Boyd, J. C., Rifai, N. ve Annesley, T. M. (2009). Preparation of manuscripts for publication: Improving your chances for success. *Clinical Chemistry*, 55(7), 1259-1264.
- Boydak, M. (2011). Araştırma ve yayın etiği. (N. Atasoy, M. Boydak, H. A. Çırpan, A. Kendigelen, İ. E. Meriç, A. T. Sarıkaya, A. Ulubelen, H. Yazıcı ve Yıldırım, N. Ed.). *Bilim etiği*. (ss.15-42). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Bülbül, T. (2004). Bilimsel yayınlarda etik. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 53-61.

- Caelleigh, A. S., Shea, J. A. ve Penn, G. (2001). Selection and qualities of reviewers. *Academic Medicine*, 76(9), 914-916.
- Calabrese, R. L. ve Roberts, B. (2004). Self-interest and scholarly publication: The dilemma of researchers, reviewers and editors. *International Journal of Educational Management*, 18(6), 335-341.
- Canda, M. Ş. (1996). Etik ve bilimsel yayın etiği. *Türkiye Ekopatoloji Dergisi*, 2(3-4), 67-72.
- Celep, C. ve Konaklı, T. (2012). Bilgi uçurma: Eğitim örgütlerinde etik ve kural dışı uygulamalara yönelik bir tepki. *E-uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 65-88.
- Cowell, H. R. (2000). Ethical responsibilities of editors, reviewers and authors. *Clinical Orthopaedics and Related Research*, 378, 83-89.
- Çetinkaya, E., Çetinkaya, E. K., Yıldırım, M. ve Kabapınar, F. (2017). Eğitim araştırmacılarının bilim etiğine ilişkin görüşleri. *Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 84-101.
- Çivilidağ, A. (2018). Psikolojinin alt bilim alanı endüstri ve örgüt psikolojisi kapsamındaki bazı araştırmalarda etik sorunu. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 66, 387-400.
- Çobanoğlu, N. (2003). Tıbbi araştırma ve yayın etiği. *Bilgiye Erişimde Değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknolojileri ÜNAK'03 Sempozyum Bildirileri Kitabı* içinde (ss.163-175) Ankara.
- Dağışan, A., Durmuş, M., Saka, T. ve Saka, E. (2017). Eğitim fakültesi öğrencilerin intihal eğilimlerinin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 15-26.
- D'Angelo, J. (2012). *Ethics in Science: Ethical Misconduct in Scientific Research*. CRC Press, Boca Raton, Florida.
- Debnath, J. ve Cariappa, M. P. Wishing away plagiarism in scientific publications! Will it work? A situational analysis of plagiarism policy of journals in PubMed, *Medical Journal, Armed Forces India* 74,143-147.
- Diñç, G. (2007). Biyomedikal araştırmalar ve etik. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 38, 166-171.
- Doğancı, L. ve Saraçlı, M. A. (2003). Bilimsel araştırma sunumunda etik sorunlar. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(4), 396.
- Eissen S. M. ve Stein, B. (2006). Intrinsic plagiarism detection. In: Lalmas M., MacFarlane A., Rüger S., Tombros A., Tsikrika T., Yavlinsky A. (eds) *Advances in Information Retrieval. Lecture Notes in Computer Science*, 3936. Springer, Berlin, Heidelberg.
- Emiroğlu, O. N. (2005). Bilim etiği ve sorumluluklar. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 1(2), 5-25.
- Erdem, A. R. (2012). Bilim insanı yetiştirmede etik eğitimi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 25-32.
- Ersoy, A. (2014). İnternet kaynaklarından intihal yaptığının farkında değilim: Bir olgubilim araştırması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 47-60.
- Ertekin, C., Berker, N., Tolun, A. ve Ülkü, D. (2002). *Bilimsel araştırmada*

- etik ve sorunları*. Ankara: Tüba Yayınları.
- Esenlik, E. ve Bolat, E. (2010). Klinik ve bilimsel araştırmalarda etik kurallar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 125-133.
- Evcik, D. (2009). Bilimsel yayınlar ve etik. *Archives of Rheumatology*, 24(4), 170-171.
- Gerçek, H., Güven, M. H., Özdamar, Ş. O., Yelken, T. Y. ve Korkmaz, T. (2011). Yükseköğretim kurumlarında etik ilkeler, sorumluluklar ve davranış kuralları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 80-88.
- Gören, Ş. Y. ve Yalım, N. Y. (2015). Ulusal hemşirelik dergilerinin araştırma ve yayın etiği politikalarının dergi internet siteleri üzerinden incelenmesi. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 2(2), 137-154.
- Grainger, D. W. (2007). Peer review as professional responsibility: A quality control system only as good as the participants. *Biomaterials*, 28, 5199-5203.
- Güçükoğlu, B. ve Reis, Z. A. (2014). Türkiye’de ve dünyada intihalin yaptırımları. *Akademik Bilişim '14 - XVI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri Kitabı* içinde (ss. 189-197) Mersin Üniversitesi.
- Gülekon, A. (2006). Yayın kurulları ve işlevleri. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık*, Türk Tıp Dizini, 55-57.
- Günel, İ. (2010). Yayın etiği ve sorunları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(1), 54-56.
- Günel, İ. (2014). Yazım etiği aykırılıkları. *Toplum ve Demokrasi*, 17-18, 7-22.
- Günbayı, İ., Kasalak, G. ve Özçetin, S. (2013). Bilimsel araştırmalarda etik dışı davranışlar: Bir durum çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 3(2), 97-108.
- Hall, J., Hundley, V. ve Van Teijlingen, E. (2015). The Journal editor: Friend or foe?. *Women and Birth*, 28(2), e26-e29.
- Hamutoğlu, N. B., Yıldız, E. P. ve Akgün, Ö. E. (2015). Lisansüstü öğrencilerinin bilimsel araştırma etiği ile ilgili görüşleri: Sakarya Üniversitesi örneği. *VII. Ulusal Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Konferansı Bildirileri Kitabı* içinde (ss.54-62). Sakarya Üniversitesi.
- Hegvary, S. T. (2005). What every author should know about redundant and duplicate publication. *Journal of Nursing Scholarship*, 295-297.
- Huth, E. J. (1986). Irresponsible authorship and wasteful publication. *Annals of Internal Medicine*, 104, 257-259.
- İlğan, A. (2008). Bilimsel araştırma ve yayın etiği. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, (19),1-18.
- İnan, M. (2012). Yayın etiği. *Çocuk Cerrahisi Dergisi*, 26(1-2), 1-3.
- İnci, O. (2009). Bilimsel yayın etiği ilkeleri, yanıltmalar, yanıltmaları önlemeye yönelik öneriler. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık*, 69-90.
- Jacobs, A. ve Wagner, E. (2005). European Medical Writers Association/EMWA guidelines on the role of medical writers in developing peer-reviewed publications. *Current Medical Research Opinion*, 21(2), 317-321.
- Kansu, E. (2008). Bilimsel yayınlarda etik ilkeler. *Sağlık Bilimlerinde Süreli*

- Yayıcılık*, 21-26.
- Kasapçopur, Ö. (2007). Bilimsel araştırma ve yayın etiği. *Cerrahpaşa Tıp Dergisi*, 38, 161-165.
- Kaya, Ö., Dinçel, S. ve Aypay, A. (2011). Bilimsel araştırmalarda intihal sorunu: Örgütsel sorumluluk yönünden inceleme. 5. *Lisansüstü Eğitim Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss.294-306) Ankara.
- Kenny, D. (2007). Student plagiarism and professional practice. *Nurse Education Today*, 27, 14-18.
- Kıraç, F. S. (2011a). Bilimsel yanılma: Tekrar yayınların tanımı, çeşitleri ve olası sonuçları. *Anadolu Kardiyol Dergisi*, 1, 174-178.
- Koç, S. (2006). Yayın etiği ihlalleri ve hukuksal düzenlemeler. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Araştırmalar ve Etik Sempozyum Dizisi*, No: 50, 63-75.
- Kozak, N. (2006). Türkiye’de ve dünyada dergi editörlüğü ve hakemlik sistemi. Kasım, K. (Ed.), *Sosyal bilimlerde süreli yayıcılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri Kitabı* içinde (ss: 53-62), Ankara.
- Köklü, N. (2003). Akademisyenlerin araştırma etiği konusundaki görüşleri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 2(4), 137-151.
- Köklü, N. (2007). Aşırımı önlemek. *Türk Psikoloji Bülteni*, 13(41), 20-26.
- Krishnan, V. (2013). Etiquette in scientific publishing. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 144(4), 577-582.
- Kutsal, Y. G. (2003). Editör özütyle danışmanlık. O. Yılmaz (Ed.), *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıcılık* (ss: 13-20). TÜBİTAK Matbaası, Ankara.
- Kutsal, Y. G. (2011). Editör olmak. O. Yılmaz (Ed.), *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıcılık: 9. Ulusal Sempozyum Bildirileri Kitabı* içinde (ss: 11-18). Aves Yayıcılık, TÜBİTAK ULAKBİM.
- Küçük, M. (2003). Bilimsel araştırma ve etik. *Kurgu Dergisi*, 20, 255-266.
- Lenz, H. (2014). Scientific ethics and publishing conduct. *Journal of Business Economics*, 84, 1167-1189.
- Liesegang, T. J., Albert, D. M., Schachat, A. P. ve Minckler, D. S. (2003). The editorial process for medical journals: I. Introduction of a series and discussion of the responsibilities of editors, authors, and reviewers. *American Journal of Ophthalmology*, 136 (1), 109-113.
- MacLnnis, D. (2003). Responsibilities of a good reviewer: Lessons learned from kindergarten. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 31(3), 344-345.
- Marcovitch, H. (2007). Misconduct by researches and authors. *Gaceta Sanitaria*, 21(6), 492-499.
- Marusic, A., Katavic, V. ve Marusic, M. (2007). Role of editors and journals in detecting and preventing scientific misconduct: Strengths, weakness, opportunities and threats. *Medicine and Law*, 26, 545-566.
- Melissa, S. A. ve Nicholas, H. S. (2011). The problem of plagiarism. *Urologic Oncology: Seminars and Original Investigations*, 29, 90-94.
- Menapace, M. (2018). Scientific ethics: A new approach. *Science and Engineering Ethics*.

- Napolitani, F., Petrini, C. ve Garattini, S. (2017). Ethics of reviewing scientific publications. *European Journal of Internal Medicine*, 40, 22-25.
- Noe, L. F. ve Batten, D. J. (2006). ‘Publish or perish’: The pitfalls of duplicate publication. *Palaeontology*, 49(6), 1365-1367.
- Norman, I. ve Griffiths, P. (2008). Duplicate publication and ‘salami slicing’: Ethical issues and practical solutions. *International Journal of Nursing Studies*, 45, 1257-1260.
- Oğuz, N. Y. (1999). Bilimsel yayın etiği. *Klinik Psikiyatri*, 2, 153-159.
- Oktar, N. ve Akdal, G. (2009). Editörün sorumluluğu ve bağımsızlığı. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık. *Türk Tıp Dizini*, 139-141.
- Orb, A., Eisenhauer, L. ve Wynaden, D. (2001). Ethics in qualitative research. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 93-96.
- Ortař, İ. (2004). Bilimsel etik kurulların gerekliliği. *PİVOLKA*, 14, 18-19.
- Özcan, M. ve Balcı, Y. (2016). Akademisyenlerin araştırma ve yayın etiğine ilişkin düşünceleri. *İř Ahlakı Dergisi*, 9(1), 91-102.
- Özden, M. ve Ergin, B. (2013). Lisansüstü öğrencilerinin bilimsel araştırmalarda uygulanan etik kurallara yönelik düşüncelerinin belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 155-169.
- Özder, H., Işıktaş, S. ve Erdođan F. (2014). Öğretim elemanlarının akademik kurallardan haberdar olma ve onaylama dereceleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 3(1), 22-37.
- Özkara, Ç. (2005). Süreli yayınlarda nitelik yükselmesi: Yazarlara düşen sorumluluk. *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık: 3. Ulusal Sempozyum Bildirileri Kitabı* içinde (ss.83-87). Ankara.
- Park, C. (2003). In other (people’s) words: Plagiarism by university students – literature and lessons. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 28 (5), 471-488.
- Peh, W. C. G. ve Hong, Ng K. Publication ethics and scientific misconduct. *Singapore Medical Journal*, 51 (12), 908-912.
- Provenzale, J. M. ve Stanley, R. J. (2006). A systematic guide to reviewing a manuscript. *Journal of Nuclear Medicine Technology*, 34(2), 92-99.
- Punjabi, P. P. (2010). Responsibilities of the editor. *Perfusion*, 25(3), 113-114.
- Rizk, D. E. E. (2007). Publication ethics: Science at its best and always informative. *International Urogynecology Journal*, 715-717.
- Rogers, L. F. (1999). Salami slicing, shot gunning and the ethics of authorship. *American Journal of Roentgenology*, 173, 265.
- Ruacan, ř. (2005). Bilimsel araştırma ve yayınlarda etik ilkeler. *Gazi Tıp Dergisi*, 16 (4), 147-149.
- Shokeir, A. A. (2014). How to write a medical original article: Advice from an editor. *Arab Journal of Urology*, 12, 71-78.
- şahin, A. E. (2006). Eğitim ile ilgili süreli dergilerde hakemlik sorunları: “Eğitim Araştırmaları Dergisi” örneği. Kasım, K (Ed.), *Sosyal bilimlerde süreli yayıncılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri Kitabı* içinde (ss: 63-68), Ankara.

- Toplu, M. (2012). Bilim etiği: İnternetin bilim etiği üzerine etkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(4), 654-698.
- Töreci, K. (2010). Tıpta yayın etiği. *Antibiyotik ve Kemoterapi Dergisi*, 24(Sayı 1'e Özel Ek), 1-41.
- Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) (2002). *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.
- Uçak, N. Ö. ve Birinci, H. G. (2008). Bilimsel etik ve intihal. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(2), 187-204.
- Uzbay, T. (2006). Bilimsel araştırma etiği. O. Yılmaz (Ed.), *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık: 4. Ulusal Sempozyum Bildirileri Kitabı* içinde (ss: 19-26). Ankara: TÜBİTAK ULAKBİM.
- Ülman, Y. I. (2006). Bilimsel bilgi üretiminde yayın etiği (örnekleriyle bilimsel yanıltma türleri). Tıbbi Yayın Hazırlama Kuralları ve Yayın Etiği, (Ed. H. Yazıcı, M. Şenocak), *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Programı* (ss. 49-61). İstanbul: Nobel yayıncılık.
- Ünal, M., Toprak, M. ve Başpınar, V. (2012). Bilim etiğine aykırı davranışlar ve yaptırımlar: Sosyal ve beşeri bilimler için bir çerçeve önerisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 45(3), 1-27.
- Ürker, O. ve Çobanoğlu, N. (2011). Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık. *Türk Tıp Dizini*, 62-66.
- Vickers, A. (1999). Guidelines for authors of books and papers on complementary medicine. *Complementary Therapies in Medicine*, 7(4), 245-249.
- Vural, E. Z. T. (2016). Bilimsel yayın etiği ve yazarın sorumlulukları. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 20(3), 91-92.
- Waldron, T. (1992). Is duplicate publishing on the increase? *British Journal of Industrial Medicine*, 304, 1029.
- Yaffe, M. B. (2009). Re-reviewing peer review. *Science Signaling*, 2 (85), 1-2.
- Yalman, A. (2005). Editör sorunları ve sorumlulukları. Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık. *Türk Tıp Dizini*, 270-278.
- Yankauer, A. (1990). Editor's report: Scientific misconduct and the responsibility of journal editors. *American Journal of Public Health*, 80(4), 399-400.
- Yavuzdoğan, S. (2017). İdari yargı kararlarından hareketle "İntihal". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 225-254.
- Yıldızeli, A. ve Bahşişoğlu, H. K. (2008). Bilimsel iletişimde editörün rolü. A. Yıldızeli ve H. K. Bahşişoğlu (Ed.), *Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde ÜNAK'06, (ss. 249-261) Ankara: ÜNAK.
- Yılmaz, K. (2012). Editörden: Etik dışı davranış olarak haksız yazarlık. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 2 (1).
- Yücel, D. (2012). Bilimsel yayınlarda hakemlik süreci üzerine. *Türk Biyokimya Dergisi*, 37 (2), 212-214.